

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 37 ปี ดังจะเห็นได้ว่า ปรากฏความหมายเป็นเชิงนัยเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี 2517 ที่พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนา บนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลัก ความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติ ประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ถูกต้องตาม หลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต ในช่วงที่ประเทศไทย ประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 นับเป็นบทเรียนที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าใจถึง ผลจากการพัฒนา ที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ พึ่งพิงความรู้ เงินลงทุน จากภายนอกประเทศเป็นหลัก โดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็งหรือสร้าง ภูมิคุ้มกันที่ดีภายในประเทศ ให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายใน และนอกจากนี้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 3)

จากพระราชดำรัสดังกล่าวคณะกรรมการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ัญญะหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาประยุกต์ใช้ในแผนพัฒนาแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในหลายฉบับ เช่น ฉบับที่ 8 – 10 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ฉบับปัจจุบัน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ได้ถูกไปใช้ อย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึง ระดับประเทศ และหน่วยงานในภาครัฐ ในส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้น้อม นำเอาพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมากำหนด เป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรอย่างยั่งยืนด้วยการวางรากฐานต่าง ๆ ในการ ส่งเสริม ให้เกษตรกรสร้างภูมิปัญญาผสมผสานกับวิถีชีวิตสังคมเกษตรท้องถิ่นตามแนวทาง

เศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสนับสนุนการรวมกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง สำรองและรู้ถึงศักยภาพของตนเองและชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง แนวทางการแก้ไขปัญหามาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดไว้ 2 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน และ 2) นิคมเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักการสำคัญ คือ เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกษตรกร ได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้และปัญญา เพื่อการแก้ปัญหา ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการฝึกอบรมภาคปฏิบัติเพื่อให้เกษตรกรรู้จักการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และเข้าถึงโอกาสใหม่ ๆ โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบหมายให้สำนักงานเกษตรอำเภอประสานงานกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ ในพื้นที่ องค์กรภาคประชาชน เพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ซึ่งจะเป็นสถานที่ใช้ในการฝึกทักษะความชำนาญด้านการเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในแต่ละพื้นที่ (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2552 : 16)

ในส่วนของอำเภอเมืองชัย โดยสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับชุมชน ในปี พ.ศ. 2554 และได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับชุมชน ประจำตำบลแล้ว 5 ศูนย์ โดยแยกเป็นศูนย์หลัก 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลลาชี มีหน้าที่ คือ 1) จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 2) เป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร 3) เป็นแหล่งรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ปราชญ์ชาวบ้าน และ 5) เป็นศูนย์นำร่องและเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่าย ศูนย์เครือข่าย 4 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบล โลกสะอาด ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบล โนนศิลาเชิง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลเหล่ากลาง และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลเมืองชัยพัฒนา การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั้ง 4 แห่ง คือ 1) จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 2) เป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร 3) เป็นแหล่งรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ปราชญ์ชาวบ้าน (สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองชัย. 2554 : 4)

จากการศึกษาข้อมูลของศูนย์พบว่า การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังมีปัญหาในด้านกายภาพ เช่น สถานที่ตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนจะตั้งอยู่ในพื้นที่ของเอกชน และด้านการดำเนินงานที่ไม่มีความชัดเจน ในด้านการบริหารจัดการ เช่น โครงสร้างการบริหาร นโยบายการบริหาร ดังนั้น

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาค้นคว้าวิจัยความคิดเห็นของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่มีต่อการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนส่งเสริมการผลิตของเกษตรกรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสม และเป็นการเพิ่มช่องทางในการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และให้ประสบความสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่มีต่อการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่มีต่อการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่มีต่อการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

สมมติฐานการวิจัย

1. ความคิดเห็นของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่มีต่อการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในระดับปานกลาง
2. ความคิดเห็นของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่มีต่อการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน และมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร (Population) ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ปีงบประมาณ 2554 จำนวน 5 ศูนย์ จำนวน 250 คน จำแนกเป็น

1.1 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลลำชี	จำนวน 50 คน
1.2 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลโคกสะอาด	จำนวน 50 คน
1.3 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลเหล่ากลาง	จำนวน 50 คน
1.4 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลโนนศิลาแดง	จำนวน 50 คน
1.5 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลเมืองชัยพัฒนา	จำนวน 50 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ปีงบประมาณ 2554 จำนวน 250 คน โดยการใช้สูตร ยามานะ (Yamane, 1973 : 727 ; อ้างถึงใน รังสรรค์ สิงหเลิศ, 2551 : 70)

3. พื้นที่การวิจัย การศึกษาการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่มีต่อการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้ง 5 ศูนย์ ใน 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลลำชี ตำบลโคกสะอาด ตำบลเมืองชัยพัฒนา ตำบลเหล่ากลาง และตำบลโนนศิลาแดง

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย จำแนกเป็น

4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกเป็น

- 4.1.1 เพศ
- 4.1.2 อายุ
- 4.1.3 ระดับการศึกษา
- 4.1.4 อาชีพ
- 4.1.5 รายได้ต่อเดือน

4.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ปีงบประมาณ 2554 แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่

- 4.2.1 ด้านกายภาพ
- 4.2.2 ด้านการดำเนินงาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความคิดเห็น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในด้านทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะการแสดงออกด้านความเชื่อ ความรู้สึกของแต่ละบุคคล โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม ไปในทางบวกและลบ หรือเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน หมายถึง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ปีงบประมาณ 2554 ที่ดำเนินการในรูปแบบศูนย์หลัก 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลลำชี และศูนย์เครือข่าย 4 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลเมืองชัยพัฒนา ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลโลกสะอาด ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลโนนศิลาเลิง และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลเหล่ากลาง

ศูนย์หลัก หมายถึง แปลงเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมหลากหลาย (ไม่ใช่แปลงที่มีกิจกรรมเฉพาะด้าน) ครอบคลุม เช่น แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ แปลงการเกษตรของปราชญ์ชาวบ้าน แปลงไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน จุดถ่ายทอด/สาธิต ฯลฯ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ดำเนินงานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเป็นจุดเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์

ศูนย์เครือข่าย หมายถึง แปลงอื่น ๆ ที่มีกิจกรรมเฉพาะด้านหรือมีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกันมากกว่า 1 กิจกรรม ที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน (เช่น จุดถ่ายทอด/สาธิต ด้านการเลี้ยงไก่ ประมง ขยายพันธุ์พืช แปรรูปอาหาร ฯลฯ) เป็นจุดที่สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์หลักได้

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ดำเนินการใน ปีงบประมาณ 2554

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน หมายถึง การลงมือปฏิบัติทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ปีงบประมาณ 2554 เช่น การประชุม การฝึกอบรม การถ่ายทอดความรู้ การดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร ฯลฯ

กายภาพของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน หมายถึง สภาพพื้นที่ การคมนาคม แหล่งน้ำ โครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สารสนเทศที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY